

UČITELJSKI T O V A R Š.

~~~~~
List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta pa 1 gold. 30 kr. nov. dn.

Tečaj III.   V Ljubljani 1. novembra 1863.   List 21.

MINLJIVOST.

Pene so življenje naše,

Rahlo se vzdigujejo, —

Ko bi trenil, zopet v vodi

Se zgubé, pominejo.

Listje smo jesensko velo, —

Cvet, ki slana ga mori, —

Dim, ki v zraku se razide, —

Glas, ki v gojzdu pošumi.

Kaj pomaga bliš in sreča,

Kaj stori uima vsa?

To minljive so igrače,

Ki jih z nami svet igra.

Torej voljno križe nosi,

Solza móci naj okó!

Hipoma bo vse minulo,

In življenje bo novó. —

Jakoslav.

Pedagogično zdravitelstvo.

Spisuje F. Vigele.

(Dalje.)

Priprostost, budalost in topoglavost se nahaja večidel pri otrocih nižjih stanov. Vzrok tega je ali domača odgoja, ali pomanjkljivi nauk v prvih šolskih letih, kjer so se otroci premalo budili in dramili, da bi bili mislili, ali pa tudi zavoljo naravnih pogrškov. Priprostost se spozná, če um le nekatere domisljike more razumeti. Budalost je naravna nezmožnost, da kdo sploh ne more reči razumeti in rabsoditi, kar pa se ne sme menjati z nevednostjo. Večkrat se misli, da so bedasti kaki otroci, ki pa vendar niso, ter le bolj težko reči razumevajo. Topoglavost je višja stopnja budalosti in je bistrournnosti ravno nasproti. Odpraviti ali saj popraviti se ti pogrški le morejo, če izvirajo iz napčne odgoje ali pomanjkljivega nauka; če pa izvirajo iz vravnave, se ne morejo odpraviti, temuč le nekoliko popraviti. Velika poterpežljivost, dolge neprestano in naravno osnovane umske vaje, je tu poglaviti pogoj. Nikakor pa ne sme učitelj takega otroka zanemariti; tim več mora zanj lepo skerbeti in se naj prijaznejše obnašati do njega. Tudi s takim otrokom se more kaj storiti, čeravno le za vnanje in bolj mehanične opravila, za koje večidel imajo dobro glavo. Vendar, žalibog! se pregrešijo učitelji pri takih otrocih večkrat s tem, da se do njih neprijazno obnašajo, da jih hudo kaznujejo i. t. d. S takimi pripomočki se umski pogrški nikoli ne odpravijo.

Gloplost je navidezno popolna nezmožnost do dušne omike. Glop raste na truplu, pa njegov duh ostane zmiraj na spodnji ali saj otroški stopnji; ne zapazi se, da bi taki kaj napredoval. Pa tudi ta pogršek se more še nekaj popraviti, kakor kažejo nekatere skušnje. Glop *) naj se odgajajo v posebnih odgojisčih, ali pa domá; šola se s takimi ne more pečati. Zatoraj ne bomo tukaj dalje od njih govorili. —

Raztresenost je napaka uma, ki se pogosto pri mladini nahaja, in ki daje učiteljem veliko opraviti. Razločujem pa razmišljenost, t. j. da otrok ni zmožen, da bi na nauk pazil in misli na kako reč zbiral, ter je popolnoma nepazljiv. Vir

*) Ti niso gluhonemi. Glop rabim v zmislu: „Cretin“.

raztresenosti je ali dušna slabost, razvada, preživa domišljivost, dolgočasni nauk, ali preobložba z naukom, kar duh prepne in oslabi. Po viru se morajo pripomočki poiskati in rabiti. Kazni bi slabo opomogle. Pripomočki so: neprestana privaja, jasnost, dobra volja, nazoren, živeč, razumljiv in zanimiv nauk, izbujenje zanimivosti do resnih predmetov, telesne vaje in okrepčevanja. —

(Dalje prih.)

Iz zgodovine keršanske ljudske šole.

(Dalje.)

Zboljšano šolstvo se razširjuje.

V §. 19. splošnega šolskega reda rečeno je bilo: Pričakuje se, da se bo začela z začetkom prihodnjega leta po vseh kronovinah normalna šola in tudi nekaj glavnih šol, da se bode podučevala ne le mladost v naj potrebnejših rečeh, temuč da se bodo izgojevali tudi učeniški.

Česko - avstrijska dvorna pisarnica izposlala je več iztisev splošnega šolskega reda vsem deželnim vladam in jih podučila, kako naj vpeljejo šolske komisije. Ukazala je tudi, da naj se vstanovi v glavnem mestu dežele precej normalna šola in se razširjuje, kolikor bode mogoče, po deželi, — na dalje, da naj se poskerbi za potrebne šolske zavode; in sploh pa mora šolska komisija, kadar bo enkrat vstanovljena, tukajšnji glavni komisij sporočevati, da se ohranjuje enakoličnost.

Že v prvih mescih l. 1775. vstanovljene bile so šolske komisije po vseh deželah, kodar je zapovedovala dvorna pisarnica. Predsednik in dva do štirih svetovavcev, zmed katerih je bil vselej eden poročevavec, bil je zbran iz deželne vlade, potem pa pooblastenci škofij in prihodnji vodja normalne šole, kjer je še ni bilo.

Vodja ljubljanske šole postavljen je bil Kumerdaj, ki je bil poprej učenik pravstva. Normalne šole niso se začele z vsemi razredi na enkrat, temuč le večidel z dvema; drugo leto pristopil je 3. razred in prihodnje leto še le 4ti. Ena sama, ktero so začeli s štirimi razredi, obnašala se je popolnoma slabo, in tretje leto, ko se je bila začela, govorili so od nje, da je bolj za slepoto ljudem, kakor za pravi korist. V začetku šolskega leta 1775/76. začela se je v Ljubljani normalna šola.

Tudi normalne šole v Gorici in Terstu bi se bile mogle ta čas začeti, ali mnogo je opoviralo, tako da se je šola odperla še le konec l. 1776. Kakor štiri leta poprej na Dunaji, pozdravili so tudi po poglavitnih mestih na deželi normalno šolo, začetnico nove dobe šolskega izobraževanja, s primernimi svečanostimi. Mladi zavod sponašal se je povsod, kjer so ga pametno ustanovili in primerno vodili, dobro, in od mesca do mesca razširjal se je. V Gorici, kjer niso mogli hitro potrebnega denarja zverteti, posodil je domoljubni grof Emanuel pl. Torres, ud šolske komisije, 1400 gold. iz svojega premoženja, da bi se potrebno za prvo potrebo poskerbelo.

Le na Kranjskem in po avstrijskem primorji se ta reč ni kaj odsedala. V Ljubljani poskusili so k nesreči z vsemi štirimi razredi ob enem. Slabo je bilo s prvega zato, ker niso mogli učilne tvarine posamesnim učenikom primerno določiti in učencev v razne razrede razdeliti; ni pa moglo drugače priti, kakor da je učenje slabo napredovalo, da vodja in učniki niso sami sebi nič zaupali in da je tako gorečnost v njihovem poklicu nekako omerznila. Prišlo je tako dalječ, kakor sicer nikjer, da je v šolo hodila le soderga ljudstva in naj slabši ljudje, ker starši šoli niso nič zaupali, duhovstvu pa se je merzelo do nje, in gosposke šolstva tudi niso kaj prida podpirale. Ne za las boljši ni bilo v Terstu. Da bi ti šoli sboljšala, imenovala je cesarica grofa pl. Torres za komisarja za Ljubljano in Terst, potem ko so se bili na Dunaji l. 1776. popred posvetovali. Še na zimo tistega leta je šel grof Torres v Ljubljano, in njegove sporočila, neprijetne, pa resnične, sboljšale so zelo to reč. Naj popred pokarala je cesarica deželno glavarstvo, zakaj da v tej reči ni nič storilo; 4. razreda ni treba, ker še trije prvi niso vredjeni; učniki naj vsaki dan pet ur učé, oni in vodja naj zvesto spolnujejo svojo dolžnost; učeniku lepopisja zažugano bilo je, da bo mahoma odstavljen; grof Torres pa, kteremu deželna vlada nikakor ne sme svoje pomoči odtegniti, bode oskerboval, da se to izpelje in dvakrat na leto ogledoval, če se vse na tanko spolnuje. Za poročevavca pri komisii, postavljen je bil frizinski grajski glavar in oskerbnik v Loki, grof Edling, z naslovom kranjskega deželnege svetovavca, ker je za ta posel posebno nevtrudeno delal. Knezoškofu poslala je pa cesarica ročno pismo, v katerem pravi, da pričakuje, da ne bode on zaviral tega, kar služi vernim v korist, marveč da

bode zanaprej zvesto pomagal, sicer bi se cesarici močno zamerial, ker v tem, kar zadeva splošne postave, ne stavi razločka pri osebah.

(Dalje prih.)

Praktična slovensko-nemška gramatika.

(Dalje.)

XVII.

Od lastnih imen.

„Lastne imena so imena oseb, dežel, mest, vasi in okolic sveta“. (Gramat.) Kar zadeva lastne imena dežel ali tudi večjih krajev, je zapomniti, da imajo v slovenskem večidel obliko prilogovo na *ska*, in sklanjajo se potem kakor prilogi, n. p.: Kranjsko, Kranjskega, Štajersko, Štajerskega i. dr. Vransko, Vranskega, Krakovo, Krakovega.

Sicer se pa lastne imena sklanjajo kakor druge imena, in spoznava se iz rodivnika, kako naj se imé sklanja.

Povedati bi še imeli, da se za nekatere imena vasi navadno jemlje le oblika množnega števila, n. p.: Zeleznike, Zeleznikov, Lazi, Lazov, Černuče, Černuč, Cerklje, Cerkelj, Selce, Selc.

To se nam zdi treba opomniti, kar zadeva rabo lastnih imen v slovenskem.

XVIII. XIX.

Kazavni, prilastivni in vprašavni zaimki in nedoločivni zaimki in številniki.

Kaj posebnega tukaj ni opomniti, kar bi se sicer že v gramatiki ne vidilo. Nauk od zaimenov je v gramatiki raztresen tako, kakor je učencu ložej, da nemsčino razumeva, zato so tudi nedoločivni zaimki in številniki skupaj vzeti, ker se oboji po enem obrazu v nemsčini sklanjajo.

Tukaj tudi ni nič govorjeno od ozirnih zaimenov, kajti nauk od ozirnih zaimen pride pri podučevanji sestavljenih stavkov, kjer ima ozirno imé — *welcher, welche, welches* — ali namesto njega — *der, die, das* — svoje pravo mesto.

V opombah je rečeno: „Zaimki so besede, ktere stavimo namesto imen“. To je prav kratko in dobro povedano; otrokom pa je to gotovo premalo; učitelj naj jim to v mnogih zglelih poodituje. To se nemara zgodi, ako učitelj tako postopa, kakor je svetovano spredaj pod št. 3.

Der Hase ist furchtsam. *Er* ist furchtsam. Die Schwester ist gehorsam. *Sie* ist gehorsam. Das Kleid ist alt. . . *Es* ist alt. Iz osebnih zaimen izpeljujejo se prilastivne zaimena; n. pr.

Kar imam jaz, je moje.

Kar imaš ti, je tvoje.

Kar ima on, je njegovo.

Kar ima ona, je njeno i. t. d.

Kupil sem knjigo za svoje denarje, tedaj je knjiga moja, in jo sebi prilastujem: knjiga je moja.

Tebe so kerstili Janeza, tvoje kerstno ime je tedaj Janez; njemu so hišo prodali, njegova hiša je tedaj prodana.

Ona umé lepo šivati, njeno šivarsko delo je tedaj čislano.

„V nemškem nimajo prisvojnega zaimka svoj, svoja, svoje“, se hoče reči: v nemškem nimajo besedice, ktera bi ravno to pomenila, kakor pomeni slovenski prisvojnivi zaimek svoj, svoja, svoje, kajti svoj — a — e veljá za vse 3. osebe v edinem in množnem številu. Nemec pa rabi v tem pomenu za vsako osebo drugo zaimé.

To zaimé rabi se še sedaj pogostoma nepravilno. Dolgo časa je namreč Slovenec nemškoval, dokler se je pravilne rabe tega zaimka zavedel; in dolgo časa slovenizira tud slovenski Nemec, dokler se naučí slovenski zaimek svoj - a - e pravilno v nemsčino prestavljati.

Svoj - a - e ne povračuje se le samo na tretjo osebo, temuč tudi na prvo in drugo osebo, če ste te osebi podsebek v stavku, in takrat se reče svoj tudi — mein, dein, unser, euer — n. p.: Ob svojem živim; pelje se na svojem vozu; ne puscámo svoje pravice drugim; povej svojemu očetu!

Kadar se pa nemški — sein — ne povračuje na podsebek v stavku, rabi pa Slovenec priležno prilastivno zaimé, n. p.: Poznam njegovega brata, njegovo sestro, njegovo premoženje; v njih hiši najdel sem.

Potem beremo: „Man se različno naznanuje; prestavlja se a) s tretjo osebo ed. štev., ali b) s prvo osebo množ. štev. in c) s tretjo osebo množ. št.“

Dalje: „*Es* stoji pred časovnikom v stavkih, kateri se s časovnikom začenjajo; se pa tudi v slovenskem ne naznanuje“. *Es* mora tukaj státi na prvem mestu, sicer bi bil stavek prašavni, n. p.: *Es* leben gute und böse Menschen auf der Welt; primeri: *Leben* gute und böse Menschen auf der Welt?

Treba je tudi, da se učencem v mnogo zgledih pokaže, kako se rabijo v nemškem nedoločivni številniki: malo, veliko, nekoliko, kajti to prizadeva Slovincem veliko težave, ker se ti številniki v nemškem in slovenskem popolnoma različno porabljujejo.

(Dalje prih.)

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XLII.

T. Da se sestava s predlogi more spoznati, je poprej treba vediti, kaj pomenijo predlogi posamesno; v ta namen pogledjva v Janežičevo slovnico (1863) in beri, kar je ondi brati o sestavah z *v-*, *u-*, in *vz-*!

U. „**V** (= nemšk. ein —, hinein —, lat. in) pomenja devanje ali prestavljanje iz kraja v kraj, posebno v znotranji del in se loči od neločljivih predlogov *u* — in *vz* —: včlovečiti se, vdelati, vdeti, vdihniti, vdolbsti, vgnati, vgrizniti, vgnjezditi se, vkuhati se, vliti, vložiti, vpeljati, vpiliti, vpisati, vplesti, vpreti se, vrezati, vriniti, vsaditi, vvesti se, vsiliti se, vstaviti, vstopiti, vtakniti, vteči, vtisniti, vvesti, vživati.“

T. Kaj piše o predlogu *u-*?

U. „**U** popolnoma različen od predloga *v* — v sestavah, naznanja sploh spolnitev kacega djanja, bodi si odvzetje ali umanjšanje, ubeg ali ustavljenje, ali pa kak drug učinek in se vjema z nemškimi prednicami *ab-*, *ent-*, *er-*, *ver-*, *von-* ali z latinskimi *ab-*, *de-*, *per-*: učesniti, ubogati, ugoteti, ukrotiti, ulomiti, umanjšati, unesti, upeljati, ustaviti, uteči — ućakati, ubiti, ubrati, ugasniti, ugoditi, ugonobiti, ujasniti se, ukrotiti, umreti, upehati, uprašiti, usehniti, ustrašiti se, ustreliti, uštetiti se, utolažiti, utoniti, utruditi.“

T. In kaj se bere o sestavi z *vz-*?

U. „**Vz**, pred terdimi soglasniki *vs* (= nemšk. emp or-, a u f-, lat. ex) poménja vselej mér djavnosti na kviško; v ljudski rabi se mu je vćasi *v*, vćasi *z* odbrusil: vzhajati, vzdigniti, vzdržati, vskipeti, vzeti — zbuditi (m. vzbuditi), vstati (m. vzstati), vstopiti se (m. vzstopiti), zleteti (m. vzleteti)“.

T. Po teh in unih pravilih ti ne bo pretežko razsoditi, kdaj se ima *v* - in kdaj *u* - pisati, dasiravno je časi dvomno, in kakor Janežič sam pravi: „Včasih je težko razločno dognati, kedaj bi trebalo pisati *v*, kedaj *u* v zloženih besedah, ker so se take besedice s časom zelo obrusile“.

U. Da se pa doseže edinost in pravoslednost v pisavi, se hočem ravnati po Metelkovih pravilih, ker se po njih smem precej prosto gibati in, kakor si mislim, pisati v toliko glagolih sedaj *v* sedaj *u*.

T. Res je, da se sme časi pisati zdaj to, zdaj uno, kakor si človek misli; vendar si posebej o teh predlogih pomni še tole: *v* in *u* sta bila v stsl. samostojna ali ločljiva, in sicer *v'* (in) s terdim polglasnikom ali jerom*) (kakor *s'* in *k'*) in z naslednjim toživnim — na vprašanje kje? — in *u* (apud) z rodivnim sklonom, kakor ga imajo še sedaj, p. Čehi, Hrovatje i. dr. Mi Slovenci smo ga v tem pomenu zgubili in rabimo namesti njega *v* ali *pri* s skazavnim. V sestavah se vjema *u* velikrat z gerškim *a*- (privativum), in tako se da razlagati nektera beseda, p.: ubog, ubožen, ubožnost, ubožati — ravno nasprot besedam: Bog, bogat, bogastvo, obogateti; uima (calamitas, Wetterschade am Getreide) iz *u* in imem; utek (Eintrag der Weber) iz *u* in tkati, kar se potke, pri tkanji pogubi, po moji misli, v pomenu *ver-*, *ent-*, sicer bi se moglo pisati vték, kar se umes vtke ali s tem pridobi. Tako tudi ušteti se (im Zählen einen Fehler begehen, sich verzählen), upeči se (sich einbacken, d. i. an Grösse verlieren), ustaviti (einstellen, d. i. abstellen, zum Stehen bringen, hemmen) itd.

U. Ravno ta beseda se tolikanj različno piše in bere simtertje: *vstav*, *vstava*, *vstaviti*, *vstanoviti* in *ustav*, *ustava*, *ustaviti*, *ustanoviti* — kako je to?

T. *Vstati* je prav za prav nam. *vzstati* — torej pišem

---

*) V stari cirilski azbuki ste bile dve pismeni za dvojni polglasnik, ktere smo v novi abecedi zgubili. Metelko je hotel vsaj eno vpeljati, pa se ni dalo. Ker lastnih znamenj ni v sedanji pisavi, sem znamval doslej, razun nekterih tujih pogreškov, terdi polglasnik *z'* - ker ravna čerta kaže terdobo sama po sebi — in mehki *z'* - ker se uda in svojega pismena nekako oklene. — V slovnicaah se uni imenuje jer, ta pa jerek. Učeni slovanski in nemški jezikoslovci znamvajo jer *z'* in jerek *z'*, časih jer *z'* in jerek *z''*; ali pa, kakor Miklošič in mnogi drugi: jer *z* u in jerek *z* i. — Taka se nam godi, ker smo pravo znanje zgubili!

vselej raji *v* - (v pomenu lat. *in*, nemšk. *ein*, *an* ali *auf* —): vstav (*institutum*), vstava, vstanova (*institutio*), vstanoviti, ker ustava pomeni to, kar *odstava*, *odprava*. Smešno je pač brati tolikrat v knjigah in v pismih utisk, vpliv v pomenu *Eindruck*, *Einfluss*, kar vendar pomeni le *Abdruck*, *Abfluss*! Pisati se mora vsled danih pravil vtis, vtisk (*Eindruck*), vliv, vpliv, vték ali vtok (*Einfluss*), kakor vhod, vstop (*Eintritt*), uhod, ustop (*Ab-* oder *Rücktritt*); vvod, vpeljava (*Einleitung*) in uvod, upeljava (*odvod*, *odpeljava*, *Ableitung*); viti ali bolje vniti (*intrare*) in uiti (*evadere*). Tako tudi vneti in vžgati (*incendere*) in vžigati — ker so glagoli *z v* lahko doveršivni in nedoveršivni; vzeti — ker iz *vz* in jeti, jamem; vspех ali vzpeh iz *vz* in peh ali speh, kakor *vzhod* (*Aufgang*), vstop (*Auftritt*), vzrok, vrok iz *vz* in rok, reči (*vročen*, *vrok incantamentum*). Iz tega vzroka pišem celo *vzor*, zgled m. *vz*gled, raji kot *uzor*, ker se mi zdi razlaga iz *vzirati* — *vz*zirati (*auf* — *emporblicken zum Vorbild*, *Muster*, torej *Ideal*), ne pa iz *uzirati* se (*absehen*, *wegblicken*). Tako bi se morebiti dalo ločiti *vdati* se komu (*vdan*, *vdanost*) in *udati* koga ali kaj; *vstreči* komu in *ustreči* ali *prestreči* koga; *vbrati* v kaj in *ubrati* ali *pobegniti* t. j. *potegniti* jo *vpirati* se v kaj in *upirati* ali *opirati* se (*upor*, *opor*) komu ali *zoper* koga; *prevdariti*, *prevpiti*, *vprašati* (iz *vprosi*, *interrogare*), *vdeležiti* se, *vjeti* (*einfangen*) itd. — Časi se predlog *v* kar potegne k naslednji besedi in sklene z njo: *uravnati*, *vrediti* (v red deti ali djati) *vnemaren*, *vkup*, *vselej* (iz *ves*, *vsa*, *vse*), *vprek*, *vsled*, *vpričo*, *vnovič*, *vedno* (*v* - edno ali jedno).

U. Stoj stoj — in nikar me ne vpregaj in ne vklepaj tako! Ti pač ne pomisliš, kako zlata je prostost in svoboda! Nikar me torej ne vpeljaj v skušnjava!

XLIII.

U. Ker se *v'* *z jerom* vjema s predlogom *s'* ali *z'* po nekdanji pisavi, in ker ravno o sostavah govoriva, — zakaj pišejo eni nekaj časa že *sestava*, *sestaviti*, *seglasnik*, *seroden* itd.? Vajen sem bil doslej le pisati *sostava*, *sostaviti*, *soglasnik*, *soroden*; — kateri razloček je v tem?

T. Res je razloček in prav bi bilo, da ga delajmo. Predlog *s* ali *z* se rabi zdaj v dvojnem pomenu — kaj ne?

U. V samostojni rabi, kakor tudi v sostavi, kaže *s*, *z*

a) zvezo ali združbo ter se vjema z lat. *cum* in nemšk. mit, sammt, zusammen-; in b) kaže ločitev ali razdruženje od zgoraj na vdol ter je lat. *de*, nemšk. von, ab, herab.

T. V prvem pomenu se sklanja s storivnim ali druživnim: z bratom, s sestro, z oslom, s konjem itd.; v drugem pa z rodivnim: s hriba, z gore, s konja, z osla itd.

U. Sej sva se o tem že menila, da se v nekterih zadevah in nekterih slovanskih jezikih piše tudi *se*, *sa*, *so* itd.

T. V južnih slovanskih se piše *sa*, *so*, v severnih *se* brez razločka; ker *se* pa slovensčina vjema bolj z južnimi, torej je bolje, da pišemo *so* -, ne pa *se* -.

U. Kako je bilo v staroslovensčini?

T. V stsl. se je pisalo, kakor sem že povedal, z j e r o m in j e r je po razlaganji učenih jezikoslovcev srednji glasnik med *o* in *u*; po tem se spet kaže, da je bolje pisati *so* mimo *se*! Res se v nekterih sostavah v stsl. najde nosnik (*a*) namesti jera (*ü*), torej so mislili eni, da bi bilo prav delati razloček ter pisati v novoslov. tiste besede, v katerih je stsl. nosnik (*a*, *ó*) s *so*, une pa *se*. Toda ta razloček ne velja, ker skorej vsaka teh besedi se najde zdaj z nosnikom zdaj z j e r o m pisana (sosed, soprenik, soprug ali soprog itd. vid. Miklos.), in vidi se iz tega, da se tudi nekdam ta razloček ni delal v tej zadevi.

U. Ktere misli si torej ti v tej reči? kako čem pisati?

T. Večkrat sem že omenil, da novoslovensčina prijetno sklepa in razodéva terdobo severo — in mehko jugoslovanskih jezikov: — tako sklepa in strinja tudi obeh pismene oblike. Ker torej *s* ali *z* pomeni a) *cum*, mit, in b) *de*, von v samostojni rabi, — zakaj bi se ta razloček ne ohranil tudi v sostavi, da bi se pisalo: *sostaviti* (*componere*) in *sestaviti* (*de*- ali *disponere*, v slov. tudi *raz*), *sobrat* (*colligere*) in *sebrati* (*e* -, *de* - *seligere*), *soglasen* (*consonus*, harmonisch) in *seglasen* (*dissonus*, disharmonisch), *soroden* (*cognatus*, consanguineus, verwandt) in *seroden* (*degener*, *ausgeartet*), *sognati* (*compellere*, *cogere*) in *segnati* (*de* -, *expellere*), *sezuti* (*exuere*) itd.

U. Prav tako; sicer bi se ne smelo pisati: Konj se brani s krepko nogo, lev in tigra sò zobmi, orel s kreplji, sova s kljunom, gad sò trupom, bik z rogmi!

Šolska roba.

Razvozljanje nalog iz številstva v 20 l.

Več nasih č. bravcev nam je poslalo razvozljanje teh nalog. Pervo je naj bolje uganil g. J. Kogej tako le: Podoba je veljala 200 gold. A je dal $\frac{1}{4}$, t. j. 50, B je dal $\frac{2}{5}$, t. j. 80, C pa 70 gold. (= 200 gold.)

Drugo pa je prav razvozljal g. D. P. tako le:

A + B + C + D + E imajo vkup 285 gold.,
toraj 285 — 262 = 23 gold. — del za A,
" 285 — 251 = 34, " — " " B,
" 285 — 231 = 54, " — " " C,
" 285 — 209 = 76, " — " " D,
" 285 — 187 = 98, " — " " E,
285 gold.

Vprašanja pri letošnjem konz. spraševanji.

(Dalje.)

1. Slovenec naj se uči naj pred svoj lastni materni jezik prav govoriti in pisati, ker domača reč mu mora biti pred vsem drugim draga in sveta; zraven pa tudi ne sme pozabiti zlatega izreka, ki pravi: „Kolikor jezikov znaš, toliko ljudi veljaš“, in dobro je, če si prizadevamo, da se učimo tudi drugih jezikov, če nam je ravno priložno. Med drugimi jeziki, ki se govore v našem cesarstvu, gotovo ne smemo prezirati posebno nemščine, ktera je marsikteremu v marsikterih okolisčinah zelo potrebna. Kdor pa se nemščine uči, se je mora pa tako učiti, da ne mlati prazne slame, temuč da mu res kaj dobička prinese. In ravno to je resnica, ktere marsikdo ne razumé. Kaj ti pomaga, če naučiš kmečkega dečka, ki ga je oče za dom odbral, da nekte neške besede izgovarja, da jih zna brati in zapisati, če pa si s tem dalje pomagati ne more! Tako ravnanje stori, da se človeku ptuji jezik pristudi, in da se mu potem še svojega maternega po slovnici učiti ne ljubi. Take učence so nam rodile marsiktere stare šole, v kterih se je nemščina sploh v glavo zabijala, ne pa v pamet vraševala; to se je, hvala Bogu! zdaj spremenilo, in dobili smo knjigo, po kteri se mladina ptujega jezika djansko, in bi rekel, igraje uči, če se le učitelj po njej vé ravnati, in svojo dolžnost zvesto spolnuje. „Praktična slovensko-nemška gramatika“ budí in vodi naj pred je-

zikoslovno zavest do maternega jezika, ki ga že otrok v šolo prinese, in ima v ta namen prav primerne opombe in pazke, ktere razumni učitelj lahko v mladih sercih prav koristno odgoja in po svoji moči razširja. Za nemški jezik pa, ki je slovenskemu otroku čisto neznan, ima ta gramatika naj bolj krepke, djavne in žive vaje, po katerih učitelj nikakor ne more zgrešiti pravega pota, če si le količkaj prizadeva. Gramatika ta se loči vsa od navednih starih pristudenih „Sprachlehr“; ima tri razdelke in dva pristavka. Pervi razdelek obdeluje gole, drugi razširjene in tretji zložene stavke. Vsak razdelek obsega zopet več slovničnih reči, ktere se vse tako versté, da se naj prej napové reč, ki se zлага; za tem pride prestava nemških besedi in nemško - slovenske vaje, potem se pokažejo slovenske vodila, ki so jim že vaje počasi vrata odpirale, in ki tudi kažejo v čem se slovensčina razlikuje od nemsčine; za tem pa sledé zopet prav mične slovensko - nemske vaje, ktere vse vodila za slovenski in nemški jezik še enkrat prav stavno in djavno pojasnujejo. — Pervi pristavek razlaga z vodili in vajami nemško pravopisje, drugi pa ima načert za vaje v govorjenji in spisovanji. V prvi stopnji pravega pristavka se pojasnuje, kdaj se pišejo v nemškem velike začetne čerke, kako se razdeljuje besede v zloge, kako se izgovarjajo samoglasnice in kako se naznanja, kadar se zategnjeno, oestro ali skraćeno izgovarjajo. Druga stopnja tega pristavka podučuje vse drugo, kar je še treba za pravopis, to je, kako se rabijo nemske samoglasnice in soglasnice in ločniki ali znamenja pri pisanji. Razdelek za vaje v govorjenji in spisovanji obdeluje v prvem odstavku imena same in v kratkih, potem pa tudi v bolj razširjenih stavekih; drugi odstavek pa ima že natančneje določevanje reči, njih lastnost in djanja v vseh slovenskih in nemških sklonih. Na zadnje pridejo na versto kratki popisi po načertu in brez načerta učiteljevega. Pisma iz otročjega življenja in nekteri opravični spisi sklenejo zadnji odstavek.

Tehtni odgovor na to vprašanje ti kaže, ljubi bravec, naš „Tovars“ v letošnjem 4. in 5. listu na strani 55., 56., 69. in 70., kar živo priporočamo svojim tovaršem, da bi večkrat prebirali in si globoko vtisnili v glavo, in se potem na tanko ravnali vsi, ki učé nemsčino v slovensko - nemških šolah. (Dalje prih.)

ZJUTRAJ.

Napev A. Hribar-jev.

Soln-ce mi-lo pri-sve-ti-lo le-po nam je čez go-ró,
Kak cve-ti-ce in ro-si-ce se po tra-vi že bli-scé!
Vse ra-du-je, o-živ-lju-je zju-traj se in o-mla-dí!

In za-pe-li so ve-se-li ptič-ki svo-jo pes-mi-co.
Cvet-je kli-je, žlah-no di-je, čbe-li-ce po njem šu-mé.
Tu-di mo-je ser-ce po-je, stvar-ni-ka naj po-ča-stí!

ho-li djo-la! ho-li djo-la! ho-li djo-la ho-li djoj!

In za-pe-li so ve-se-li ptič-ki svo-jo pes-mi-co.
Cvet-je kli-je, žlah-no di-je, čbe-li-ce po njem šu-mé.
Tu-di mo-je ser-ce po-je, stvar-ni-ka naj po-ča-stí!

Novice.

Iz Zagreba. Šolske vrata so se odperle, in dijaci priromali so od vseh strani. Gimnazija se je začela zavoljo zrelih izpitov 5. pret. m. Ravno takrat tudi pravoslovje. Normalne šole začele so se po navadi 1. dan oktobra. — Povem naj danes nekaj malega o našem učiteljskem pripravništvu, ki se je tudi imenovan dan s slovesno sv. mašo začelo v cerkvi sv. Marka. Pripravnikov je letos vseh skupaj 39, in sicer v 1. 28, v 2. tečaju pa 11. Čas vpisovanje bil je do 12. pr. m. in to le dobrovoljno, ker od 1. do 12. vodja odloči, ako se še ta ali nni v ta zavod vzame; 1. oktobra bil je toraj, kakor sem rekel, začetek z „Veni sancte spiritus“. Po maši zbrali so se vsi vpisani pripravniki v svojo zalo, z veliko zemljovidi lepo okinčano sobo, v kateri je ravnatelj č. g. Franjo Klaić, v pričo nekterih gg. učiteljev zbrane mladenčce nekako tako le nagovoril: „Draga gospoda! Z radostnim srcem pozdravljam vas danes na tem kraji, in vam vošim dober začetek in spešni sklëp. Danes je tisti važni dan, na katerega ste stopili v kolo učiteljsko, da se izobrazite za tisti stan, v katerem bodele imeli prevažno nalogo: podučevanje mladine. Začelo se je danes novo šolsko leto, ali, moja gospoda, ne za vas. Za vas se je začelo novo leto novega življenja. Da, rečem novo življenje, ker veliko bodele slišali, kar dozdaj niste razumeli; pečali se bote z nedolžno mladino, ki vam bode izročena čisto nevedna in nepodučena. Pomisliti morate pa dobro dobro, kaj je beseda „učitelj“. Kdor bi bil morebiti izmed vas stopil v ta stan le iz tega namena, da bi mu ne bilo treba ubijati se po družih šolah, in komur so vse druge poti zaperte, tega obžalujem, ta se mi grozno smili v serce. Nastopili ste toraj novi stan. Ne bodem vam obširno razlagal dolžnosti, ktere morate prevzeti z današnjim dnevom, ker vidim pred sabo same zrele mladenčce, ki so že po teh ali unih šolah se izobraževali za svoje življenje. Rečem le, da zadostujete zahtevam, ker tistemu bi bilo boljje, da nikdar pripravništva ne pozná, kateri bi le količkaj osramotil lepi ta stan; — ne — taki ne bode v našem društvu, taki ne bodo naš tovarš. Dve leti ste vam samo odločene — jako malo — da bi se dostojno pripravljali za težki jarem, ki ga bote prevzeli. Toraj, draga gospoda, pripravljajte se z vsemi svojimi moči, da, ko bote nastopili samostalno življenje, bodele vredni sini in zvesti podporniki svoje blage domovine“ itd. — Škoda, da nisem berzopisec ali stenograf, da bi bil zlate besede vodjeve od alfa do omega napisal! Rečem le, da je gotovo vsaka beseda slavnega gospoda globoko segla v serca poslušavcev, ker pozneje čul sem večkrat reči kakega pripravnika: „Ali ti nam je krasno govorio gospodin ravnatelj!“ Da, zares krasno so tekle besede iz domoljubnih ust! Bog daj, da bi v vsakem zavodu bil taki gosp. vodja! — Drugi mož, katerega je njegova domovina tudi že večkrat zapisala v zlate bukve, je č. g. Štefan Nóvotny, katerega vvodni govor njegovega temeljitega predavanja očarati je moral slehernega poslušavca. Predava verstvo in pedagogiko — vse tako lepo in umevno, da bi ga človek poslušal z

veseljem dan in noč. Druge nauke razun lepopisja (ki ga predava sam g. Klaić), in godbe (ktero uči g. Sojka, na vseh instrumentih izverstno zveden Čeh), podučuje mlad hervaški korenjak g. Modec, ter se tudi verlo dobro obnaša. Učitelji so toraj pri pravem geslu, — **daj Bog**, da bi bili tudi učiteljski pripravniki! saj je znana poslovica: „Kakšen oče, takšen sin; kakšen učitelj, takoršen učencec?“ — **Zvezdica** v učiteljskem okrožji na Hervaškem je pa „**Napredak**“, pedagogičen časopis, ki ga vreduje izverstni učitelj našega pripravnništva g. Štefan N óvotny. Zares velik napredek opazuje se pri hervaških učiteljih, ki se vadijo pisati v imenovanem časopisu. Jezik je čist, pravopis novejših pisateljev, obseg naukopoln in kaj koristen, zato bi serčno želeli bilo, da se tudi slovenski učitelji pobratijo s svojim sosedom „**Napredkom**“, ter ga pridno prebirajo, zlasti tisti, kateri pravijo: „**Hervaški jezik ni težek, — saj vse razumim!**“ **Z Bogom!**

L. T.

Iz Tersta. Naš verli pesnik in prestavljavec Schiller-jevih gledišnih iger g. Fr. C e g n a r je ravno dokončal prevod „**Wallenstein-ovega tabora**“ (Wallensteins Lager), in nabira naročnikov. Naročnina za en iztis tega lepega dela je 45 kr. Naročuje se v Terstu do 15. t. m., pa tudi čitavnice in vredništva slov. časnikov so naprošene, da nabirajo naročila.

Z Gorenškega. Ljubi „**Tovars**“! Nikar ne misli, če ti dolgo nič ne pišem, da sem te pozabil; vedno te željno pričakujem in veselo sprejemem, kadar priromaš iz bele Ljubljane, ter radovedno gledam, kaj mi boš razložil iz svoje torbice. Po pravici ti povem, da si mi pravi prijatelj v veselji in žalosti. Minuli so šolski prazniki tudi na kmetih, in zdaj bode se začela zopet šola. Naj ti povem, dragi moj, kako se pri nas začne šolsko leto; morda bo marsikteri tvojih marljivih bravcev rad o tem kaj slišal. Ko gospod oče v nedeljo pred vsemi sveti oznanijo praznik vseh svetnikov, oznanijo in napovedó tudi šolo blizo tako le: „Ljubi farmani! oznanim vam imenitno reč, ktera mi je zeló pri sercu, in želim, da bi ravno tako, in še bolj, tudi vam mar bila. Prišel je namreč čas, da bomo zopet odperli šolo, v kateri se bo ljuba mladost podučevala, to je, kjer se bo pripravljala za časno in večno srečo. Ljubi moji! vem, da vam ni treba dolgo in široko priporočevati, da radi pošiljajte svoje otroke v šolo, saj vam že lastna pamet kaže, da za mladost nimate bolje dote, kakor je ta, če jo prav izredite in za ta in uni svet primerno pripravite. To je vaša naj imenitnejša dolžnost, ktero vam je sam Bog naložil, in zavoljo ktere vas čaka enkrat ojstri odgovor. Dobro vemo, da nimate sami dosti časa in da tudi ne morete sami te težke dolžnosti na tanko spolnovati, zato vam pomagamo pri tem težkem delu po svoji moči tudi mi, in vam podučujemo otroke v šoli. Delajmo združeni! — vi domá, mi v šoli, in vidili bote, da naše delo ne bode zastoj.“ — Tako in enako govore častitljivi duhovnik vsako leto o začetku šolskega leta, in povem ti, ljubi „**Tovars**“, ni ga za šolo ugodnega otroka v nobeni hiši, da bi ne hodil v šolo. Drugopot ti bom, ljubi „**Tovars**“, povedal kaj od svoje nove metode, ki jo bom letos rabil pri podučevanju v branji. **Z Bogom!**

— 0 —

Iz Ljubljane. Razpis preč. tukajšnjega knezoškof. konzistorija, razglašen 5. okt. t. l. pod št. 1344/235 naznanja in priporoča učiteljem, šolam in učencem te le nove knjige, ki so prišle na svitlo v c. k. zalogi šolskih knjig: 1) „Die schädlichen Schmetterlinge Oesterreichs für Forstmänner, Lehrer, Oekonomie, Gartenbesitzer und Volksschulen“ s 6. razkaznimi listi. Cena 25 kr.; podobe veljajo 1 gold. 60 kr. 2) „Deutsch-slovenisches Wörterbuch zum Verständnisse der deutschen Lesebücher für die slovenisch-deutschen Volksschulen“. Ta knjizica je potrebna vsem, ki hočejo nemške berila stavno obdelovati in spešno rabiti. 3) „Zgodbe sv. pisma stare in nove zaveze“. Poslovenil po dr. Schuster-ji A. Lé sar. Cena 43 kr. 4) Tudi so prišle na svitlo nove pisne knjižice (teke) po Pokorni-tovih lepopisnih zgledih (na zgornji versti vsakega lista) s slovenskimi zgledi, in se bodo dobile pri g. Terpin-u v Ljubljani.

— Zgoraj omenjene pisne knjižice se že dobé pod naslovom: „Pervi nauk v lepo- in hitropisji“. Nemško sestavil in pisal Jožef Pokorni, učitelj lepopisja tehnične, realne in obertnijske šole v Bernu. Poslovenil A. Lé sar, katehet in učitelj slovenskega jezika pri c. k. ljubljanski realki. V Bernu. Tiskal in založil K. Winiker. Ti sešitki so prav temeljito in lepo sestavljeni. Tudi papir je lep in dober. Menimo, da nam jih ni treba priporočevati; priporočevale se bodo same vsakemu, kdor jih bo vidil in rabil.

— 29. pret. m. je imela družba v pomoč učiteljskim vdovam in sirotam občni zbor, pri katerem so bili ti le gg. odborniki izvoljeni: L. Belar, J. Eppich, M. Ivanetič, A. Praprotnik, M. Putre, Fr. Raktelj, J. Schott in J. Trojar. Med temi je g. M. Putre dnarničar, g. J. Eppich tajnik in g. J. Schott zapisovavec.

— V tukajšnji razstavi sta bila s sreberno svetinjo poslavljena tudi dva učitelja, in sicer gg. M. Potočnik v Zalem logu za obilo plemen dobrega in žlahtnega sadja in A. Štamcar v Selcih za dobro in žlahtno sadje.

— 3. t. m. se bode s slovesno sv. mašo pričela tukajšnja višja realka.

Premembe v učiteljskem stanu.

V ljubljanski škofii. G. Franc Petrič, podučitelj v glavni šoli v Kranji, pride za šolskega provizorja v Lesce. — g. Jakob Setničar, poterj. pripravnik, za učitelja v Šturijo, — g. Leopold Božič iz Šturije v Polhov gradec, — g. Leopold Suhadobnik, podučitelj v Ribnici, za podučitelja v Srednjo vas na Kočevskem, — g. Jožef Odar, podučitelj v Velikih laščah, za podučitelja v Ribnico. — g. Anton Berčič, podučitelj v Srednji vasi na Kočevsk., za podučitelja v Velike lašče, — g. Matija Hudovernik, učitelj na Bohinjski beli, na Dolgo, — g. Jožef Koželj pa z Dolgega na Bohinjsko belo.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milc.